

XIII.

Vervolg. REINALD IV.

De beste nalatenschap, welke de overleden hertog den zijnen kon achterlaten, was zijn eenige broeder REINALD. Eer vier weken verloopen waren, verkondigde het feestelijk gelui van de groote klok te Arnhem, dat zijn opvolger aldaar, onder den naam van REINALD IV, gehuldigd werd. En waarlijk, het was thans een geluk voor Gelderland, dat deze gebeurtenis zoo zonder opschudding plaats greep. Herinnert u slechts, wat bij al de vorige opvolgingen het geval was; hoe licht hadden thans de partijschappen der Hekerens en Bronkhorsten op nieuw kunnen ontbranden, die door WILLEM zoo behendig en krachtig beteugeld waren? Daarenboven was zijn broeder REINALD een braaf man en een kloek ridder, die zich reeds meermalen voordeelig onderscheiden, en steeds met zijnen broeder in vrede en vriendschap geleefd had. Ook maakte bijna geen der edelen en steden bedenking, om hem als erfvorst te erkennen en te huldigen, en zoo gingen de zaken eerlang haren ouden gang. In één ding echter verschilde hertog REINALD van zijnen broeder. Hij was namelijk van een zeer vreedzaam karakter, en meer geneigd tot verzoening, dan tot oorlog voeren, wanneer de geschillen in der minne beslecht konden worden. Niet dan genoodzaakt of daartoe getergd besloot hij tot den krijg. Zoo

had hij bijv. eene oude schuld met den graaf van Kleef te vereffenen, en stond hem dientengevolge de stad Emmerik af, maar toen de graaf op eene onheusche wijze meer vorderde, dan hem toekwam, wist REINALD hem met de wapenen zijn recht zoo nadrukkelijk onder het oog te brengen, dat de graaf van Kleef, zeer in 't nauw gebracht, naar vrede begon te verlangen, en de beslissing van hun geschil aan den bisschop van Keulen werd opgedragen. Deze zag zeer wel in, dat het den beiden kampioenen slechts te doen was, om het bezit van de Lymers, (die schoone, vruchtbare landstreek, waar Zevenaar, Westervoort en meer andere welvarende dorpen in gelegen zijn); maar daar hertog REINALD nog eene schuld van 10,000 gouden schilden aan den graaf te betalen had, en hij op't oogenblik te slecht bij kas was, om die af te doen, zoo werd bepaald, dat hij hem daarvoor de geheele Lymers met al wat er in was, zou verpanden, met het recht, om dat land later voor die som weder in te lossen. Door die uitspraak kwam de Lymers aan Kleef; de hertog van Gelre behoefde nu zijne schuld niet in geld te voldoen, en de beide naburige vorsten waren met elkander verzoend. De Lymers werd later weder met Gelderland vereenigd.

Aan hertog REINALD komt de lof toe, dat hij op eene verstandige wijze partij trok van alles, wat den toestand zijner onderdanen verbeteren kon. Vooral in den aanvang zijner regeering begreep hij, dat hij met zijnen tijd moest mede gaan, en dat het voor eenen vorst van groot gewicht was, met al zijne onderdanen, zonder onderscheid, in vriendschap te leven. Aan de rijke en nijvere steden gaf hij nieuwe en grootere voorrechten, dan zij tot nu toe gehad hadden; sommige plaatsen, o. a. Nijkerk, werden tot ste-

den verheven. Wij hebben gezien, dat de Gelderschen, onder de regeering van zijnen broeder, hertog WILLEM, vele vreemde landen bezocht, en veel nieuws aldaar hadden gezien en aangeleerd. Onder hertog REINALD bogonnen zij daarvan de vruchten te plukken. Zoo hadden zij in Pruisen eene nieuwe en voordeelige wijze van landbouwen leeren kennen; dat werd nu reeds in Gelderland nagevolgd, door zandige vlakten in vruchtbare velden te herscheppen, en allerlei fijne boom- en peulvruchten, als druiven, aalbessen en erwten, aan te kweken, die hier vroeger onbekend waren. In Brabant hadden zij fabrieken van fijn lijnwaad, zijde en damast gevonden, en allerlei kunstig borduurwerk zien maken; en in Frankrijk, Italië en Afrika hadden zij fijne wijnen, allerlei soort van werktuigen en vooral fraaie wapens leeren kennen, die nu welhaast door vreemde en Geldersche kooplieden, vooral te Tiel, Nijmegen en Arnhem ter markt gebracht, en daar gretig gezocht en gekocht werden, alsof men zich niet verbeelden kon, hoe men zoo langen tijd zonder al die fraaiigheden had kunnen leven. Maar de hertog zag wel in, dat daarmede de welvaart van zijn land in een nauw verband stond, en begunstigde dien handel; hij stelde zelfs de kooplieden vrij van het betalen van tol op verscheidene plaatsen, en lokte daardoor zooveel handelaren naar zijn land, dat er in sommige steden bijna geene ruimte genoeg was, om alle koopwaar behoorlijk te bergen. Maar ook de landrechten, die REINALD II en WILLEM aan de bewoners van de verschillende deelen der Betuwe hadden verleend, werden vermeerderd en verbeterd. Op alles werd orde gesteld, en niets wat voor die tijden noodig was, werd vergeten. Die oude landrechten, gelijk ze in het Geldersch Plakkaatboek afgedrukt staan, bevatten

eene menigte belangrijke bijzonderheden aangaande het leven, de rechten en gewoonten onzer Geldersche voorvaderen, en men moet erkennen, dat zij, door die wijze instellingen van hertog REINALD veel gelukkiger, rijker en welvarender werden, dan door al het krijgvoeren, branden en blaken zijner voorgangers.

Maar, in weerwil van al die goede bedoelingen en doortastende maatregelen, mocht het REINALD toch niet gelukken, den vrede te bewaren, en tot aan zijnen dood toe met zijne onderdanen in eendracht en vriendschap te leven. Zijne onrustige naburen en vooral een paar woelgeesten in zijne eigene familie hebben daartoe de naaste aanleiding gegeven.

In REINALD's tijd is vooral merkwaardig te noemen de oorlog tusschen Holland en Gelderland, over het bezit van het land van Arkel. Het geslacht van ARKEL was toenmaals een der aanzienlijkste in Holland; zijne bezittingen waren overal verspreid, niet alleen in dat gewest, waar het onder anderen de steden Gorcum, Leerdam, Heukelom en Asperen bezat, maar ook in Gelderland, Brabant, Zeeland en zelfs in Frankrijk. Aan het hoofd van dit geslacht stond heer JAN *van Arkel*, stadhouder van Holland en rentmeester der grafelijke inkomsten. Hij was een man van eenen kloeken en ondernemenden geest, en door zijnen rijkdom en invloed voor den Hollandschen graaf veel te gevaarlijk. Daarenboven was hij gehuwd met JOHANNA, de zuster van onzen hertog REINALD, en deze had hem twee kinderen geschonken, eene dochter MARIA, waarvan straks nader, en eenen zoon, WILLEM. Hertog REINALD had geene kinderen, die hem zouden kunnen opvolgen; dus liet het zich aanzien, dat jonker WILLEM eenmaal het

hertogdom Gelre van zijnen oom REINALD zoude erven; in weerwil echter van dien rijkdom en die uitzichten, is heer JAN doodarm gestorven, en jonker WILLEM nog jong binnen Gorcum gesneveld; hun geslacht heeft ons als 't ware een voorbeeld nagelaten, hoe weinig men zich op aardse goederen en schoone vooruitzichten verlaten kan.

Uit de geschiedenis van ons vaderland zal 't u ongetwijfeld bekend zijn, in welk eenen vernielenden oorlog heer JAN en zijn zoon WILLEM met de graven van Holland gewikkeld werden. Hertog REINALD wist zich eerst onzijdig te houden, maar liet toch oogluikend toe, dat zijn zwager Geldersch krijgsvolk gebruikte, om Holland te bevechten; ja zelfs, toen heer JAN en zijn zoon genoodzaakt waren naar Gelderland de wijk te nemen, werden zij door den Gelderschen hertog op zijnen burg te Hattem gastvrij onthaald. De graaf van Holland, die inmiddels Gorinchem had bemachtigd, en zich daar als opperheer had laten huldigen, was, gelijk gij denken kunt, ten hoogste op hertog REINALD verstoord. Maar deze, wien het voor de rust van Gelderland veel waard was, dat Gorinchem nooit onder Holland kwam, haastte zich, zijne strijdmacht samen te trekken, en verklaarde aan graaf WILLEM den oorlog. Jonker WILLEM maakte zich nu met Geldersch geld en Geldersch krijgsvolk weder meester van Gorinchem, en droeg toen de stad en de gansche heerlijkheid aan zijnen oom, hertog REINALD, op, die nu op zijne beurt daar gehuldigd werd. Maar de oorlog met Holland was op den duur niet gunstig voor de Gelderschen; de Veluwe en de Bommeler- en Tielerswaard hadden deerlijk van de Hollanders te lijden. Daarbij kwamen hooge watervloeden, dijkbreuken en overstromingen, zoodat de toestand dier streken allererbarmelijkst was.

Toen werd in 1409 een bestand met Holland gesloten, dat tot het jaar 1412 zoude voortduren. De goederen en inkomsten van Arkel zouden gedurende dien tijd beheerd worden door JAN van Beijeren, WILLEM's broeder en bisschop van Luik; de wederzijdsche onderdanen zouden veiligheid genieten voor hunne personen en goederen, maar JAN van Arkel en zijn zoon werden van deze genade uitgesloten, zelfs moest hertog REINALD zich verantwoordelijk stellen voor hetgeen deze woelgeesten tegen Holland of deszelfs bondgenooten nadeeligs mochten brouwen. Wie der beide vorsten gedurende dit verdrag den ander eene stad of een slot ontweldigde, beloofde te Utrecht, 's Hertogenbosch of Amersfoort *in leisting* te komen, en zondigde hij op eene andere wijze tegen het bestand, dan zou hij vier goede mannen met zestien paarden te Heusden of te Bommel *in leisting* zenden. Dat *in leisting* komen of *in leisting* zenden begrijpt gij zeker niet. Ik zal het u duidelijk maken. Reeds in zeer oude tijden gebeurde het soms, even als nu nog wel het geval is, dat de een geld had en de ander niet. Hij, die niets had, en om geld verlegen was, maakte schulden, en beloofde daarbij aan zijnen schuldeischer, om, bijaldien het geld niet op zijnen tijd was teruggegeven, binnen een zeker aantal dagen, na de eerste aanmaning, in eene bepaalde stad zijnen intrek te nemen in eene goede herberg, en daar, natuurlijk op zijne eigene kosten, te leven en goede sier te maken, totdat hij zijne schuld zou hebben afgedaan. Hij nu, die tegen zoo groote onkosten opzag, haastte zich zijnen schuldeischer tevreden te stellen. Deze handelwijze heette *in leisting* komen, en kwam ook later bij allerlei soort van verbonden, verdragen en overeenkomsten, gelijk wij boven

gezien hebben, te pas. Hertogen en graven, ja zelfs koningen ontzagen zich niet, zich aan die voorwaarden te onderwerpen. Zij deden dit, of in eigen persoon, of zij lieten zich, naar gelang van hunnen stand, door andere ridders of knapen of andere aanzienlijke en gegoede personen vertegenwoordigen. Zoo beloofde de koning van Engeland in 1339, om, wanneer hij zijne schulden aan hertog REINALD II niet op den juisten tijd voldeed, zes ridders, in zijne plaats, te Nijmegen in leistung te zullen zenden. Deze gewoonte heeft lang bestaan, en nog omstreeks het jaar 1473 wendde de hertog van Bourgondië eene vergeefsche poging aan, om die af te schaffen.

Na het sluiten van bovengenoemd bestand was de toestand van de beide ARKÉLS al zeer deerniswaardig. Zij, eertijds zoo rijk en zoo machtig, zwierven nu van stad tot stad rond. Van al hunne goederen beroofd, zonder geld en zonder krijgsvolk, hielden zij zich langen tijd in Gelderland op, waar REINALD, hun bloedverwant, hen uit medelijden van het noodige voorzag. Jonker WILLEM was wel genegen zijne krijgszuchtige voornemens nu voor goed op te geven, maar niet zoo heer JAN; welke pogingen hertog REINALD ook aanwendde, hij bleef halsstarrig volhouden, dat hij graaf WILLEM van *Holland*, den roover van zijn erfgoed, tot aan zijnen dood toe zou blijven bestrijden. Maar de maat zijner rampspoeden was nog lang niet vol. Heer JAN had, behalve zijnen zoon, nog eene dochter, MARIA genoemd. Zij was de lieveling haars vaders, de roem en de vreugde van zijn huis, en om hare schoonheid en liefalligheid overal bekend. Gelijk zeer natuurlijk was, dongen vele edelen naar hare hand. Inzonderheid was heer JAN van *Egmond* haar zeer genegen, en ook zij

luisterde gaarne naar de verhalen van zijne krijgsbedrijven, of ook als hij haar in sierlijk oud hollandschen rijm de betuigingen zijner liefde deed verstaan. Hij werd gewoonlijk *JAN met de bellen* genoemd, omdat hij een harnas droeg met klinkende zilveren belletjes, maar hij was ook een kloek ridder van groot aanzien, een van de hoofden der Kabeljauwsche partij in Holland, en daarbij ontzaggelijk rijk, zoo als meest al de leden van zijn geslacht. Maar de oude, stugge *ARKEL* wilde niets van een huwelijk tusschen hem en zijne dochter weten; nooit kon hij de hand zijner *MARIA* geven aan eenen onderdaan van den vorst, die zijnen ondergang en die van zijn huis had besloten. Te vergeefs bragt *EGMOND* hem onder het oog, dat hij als Kabeljauwschgezind edele, den Hoekschen graaf *WILLEM* eigenlijk vijandig was, en dat hij hem, als zijnen schoonzoon, goede diensten bewijzen kon, — *ARKEL* was en bleef wantrouwend en onverbiddelijk.

Zoo stonden de zaken, toen de oorlog gevoerd werd, die over *ARKEL's* zijn of niet zijn beslissen zoude. Op den burg te Gorcum, hoe hecht en sterk ook, was *MARIA* niet meer veilig; daarom vertrok zij naar het kasteel Kaster in Gulik, waar gewoonlijk de hertogin van Gelre haar verblijf hield. Nog geene twee jaren had zij daar in stille afzondering gewoond, toen eensklaps den ouden heer *VAN ARKEL* het bericht ter oore kwam, dat zijne dochter heimelijk van daar geschaakt en spoorloos verdwenen was. *JAN van Arkel* was ontroostbaar; van al zijne ongelukken, zoo dacht hij, was dit nog het grootste, want zijne eenige dochter had daarmede haar geslacht oneer en schande aangedaan. Langen tijd bleven alle nasporingen vruchteloos, men wist niet wie haar ontvoerd had, zelfs voor hertog *REINALD* en zijne

gemalin bleek het lang een raadsel te zijn. Later heeft men bevonden, dat het eene fijn gesponnen *intrigue* (zooals men dat noemt) van onzen hertog REINALD was, die, medelijden met de wreed gescheiden gelieven hebbende, hunne vlucht bevorderd, en zelfs voor hun huwelijk zorg gedragen had. En wie was nu de schaker? Niemand anders dan JAN van *Egmond*, de machtige Hollandsche ridder. Hij had MARIA's bewakers verschalkt, en met REINALD's hulp was zijn opzet volkomen gelukt. Hun huwelijk werd eerlang ook in het openbaar gevierd en de oude ARKEL moest, hoe ongaarne dan ook, in hunne verbintenis toestemmen. En zou het nu alleen medelijden met zijne nicht geweest zijn, dat den hertog dus deed handelen? Verre van daar. Vooreerst maakte hij, door dat huwelijk, den machtigen Hollandschen EGMOND onschadelijk voor ARKEL, ten andere verzekerde hij zich van eenen goeden, rijken en trouwen bondgenoot, en, eindelijk, heeft hij daarmede, schoon onwetend, zich zelve eenen opvolger en aan Gelderland eenen hertog bezorgd, want de zoon, die uit dat huwelijk geboren werd, was later ARNOLD, hertog van Gelre en graaf van Zutphen. MARIA van *Arkel* stierf zeven jaren na haar huwelijk en had haren gemaal behalve ARNOLD, nog eenen zoon geschonken, dien wij later, onder den naam van WILLEM van *Egmond*, heer van IJsselstein, nog wel eens zullen ontmoeten.

Het bestand tusschen Gelderland en Holland liep reeds in 1411 ten einde. De Gelderschen hadden, zeker wel buiten voorkennis van hertog REINALD, eenen inval op het Hollandsche grondgebied gewaagd; althans, de graaf van Holland zond eenen plechtigen maanbrief aan den hertog van Gelre, en deze moest toen vier gegoede mannen en zestien paarden te Heusden in leistung zenden, totdat hij

eene zware geldboete wegens de vredebreuk had betaald. Van weerszijde rustte men zich nu weder tot den strijd toe, maar, na eenige plundertochten, waarbij ontzettend gebrand en geblaakt werd, kwam gelukkig in het volgende jaar de vrede tot stand. Hertog REINALD deed daarbij afstand van Gorinchem en het land van Arkel ten behoeve van graaf WILLEM, en ontving daarvoor 100000 fransche kronen.

De goede verstandhouding tusschen den Hollandschen en den Gelderschen vorst werd sedert niet meer gestoord. Nog in datzelfde jaar ontving hertog REINALD een bezoek van den graaf. Op de Veluwe, waar nu Otterloo ligt, stond destijds een fraai jachtslot, en tot dáar reed hertog REINALD zijnen gast te gemoet. Nadat zij en hun talrijk gevolg zich daar eenige dagen met de herten- en wilde-zwijnenjacht hadden vermaakt, begaven zij zich gezamenlijk naar Harderwijk en Hattem, waar de hertogelijke verblijven tot eene voegzame ontvangst van de hooge personen in gereedheid gebracht waren. Prachtige maaltijden en vroolijke spelen hielden hen daar verscheidene dagen bezig; aan de oude vijandschap werd niet meer gedacht, ja zelfs de ARKELS en al het kwaad, dat zij berokkend hadden, zouden wel vergeten zijn, als misschien de drinkhoren iets spaarzamer ware rondgegaan. Bij zulk eene gelegenheid geraakten de vorsten eens in een zeer vertrouwelijik gesprek, en al prattende vertelde REINALD aan WILLEM, dat er in Holland een aanslag tegen hem was gesmeed, en dat WILLEM, zich wel gelukkig mocht rekenen met hem verzoend te zijn, anders ware hij stellig nu zijn gevangene geweest, en lag hij misschien in het een of ander kerkerhol te zuchten. Graaf WILLEM was over dit bericht zeer ontsteld; aanstonds

verdacht hij ARKEL en de zijnen als schuldig aan dien aanslag, en van toen af was hun verderf bij hem beslist.

Het vervolg der geschiedenis is u zeker bekend. JAN van Arkel en zijn zoon WILLEM werden vogelvrij verklaard, zelfs hertog REINALD vermoocht niet meer hen te helpen. De oude ARKEL werd eerlang in Brabant gevangen genomen, zat eerst te 's Hage, daarna te Gouda gevangen, waar hertog REINALD in zijn onderhoud voorzag (*), en stierf eindelijk arm en veracht te Leerdam. En toen, na den dood van graaf WILLEM VI, in 1412, jonker WILLEM van Arkel nog eene laatste poging waagde, om zijn vaderlijk erfgoed te herwinnen, verloor hij te Gorinchem na een bloedig gevecht het leven, en met hem eene menigte Geldersche ridders en knapen, die hem in zijne avontuurlijke onderneming hadden bijgestaan. Men zegt, dat JACOBA van Beijeren zeer bedroefd was over zijnen dood, omdat zij hoopte éénmaal een huwelijk met hem te kunnen aangaan, en zoo doende het kwaad goed te maken, dat haar vader aan de ARKELS had gepleegd. Maar het was te laat; men vond den vermoedelijken gebieder van Gelderland en Gulik, van Holland en Henegouwen dood, naakt uitgeschud en nauwelijks kenbaar op straat liggen.

Ook JAN van Egmond werd bij dien aanslag gevangen genomen, benevens verscheidene andere Geldersche edelen, waarvan velen later met langdurige gevangenschap of zelfs met den dood moesten boeten, dat zij jonker WILLEM's

(*) Onder anderen lezen wij, dat hij in 1417 een groot stuk zwart laken daarheen zond, tot droefelederen bij den rouw over zijnen zoon, en later zond hij hem zes voeder wijns, om hem in zijne droefheid wat op te beuren.

partij tegen vrouw JACOBA hadden omhelsd. Hertog REINALD stelde zich niet anders voor, dan dat hieruit weder een bloedige oorlog met Holland volgen zoude; hij liet terstond eene genoegzame krijgsmacht naar de grensplaatsen oprukken, en zond haar eenen goeden voorraad levensmiddelen, donderbussen en ander krijgsgereedschap uit Nijmegen en Rozendaal achterna. Hij zelf was door ziekte verhinderd, om mede op te trekken, maar hij besloot toch zich krachtig te doen gelden, en koos daartoe de partij van JAN van *Beijeren*, JACOBA's mededinger naar het graafschap. Gij weet, dat deze, vroeger bisschop van Luik, en nu een wereldlijk heer geworden, aanspraak maakte op zijns broeders erfenis. Hij was dan ook door den keizer, met Henegouwen, Holland en Zeeland beleend, en daarom koos eene menigte Geldersche edelen, zoo van de Veluwe als uit den Bommelerwaard, namelijk ROSSEM, KUIK, AMMERZODE, BRAKEL en RANDWIJK, zijne partij, en volgde zijne vanen.

Maar, eer de vrede in 1419 gesloten werd, hadden in Gelderland belangrijke gebeurtenissen plaats. Er was een twist uitgebarsten tusschen hertog RIENALD en zijne onderdanen. Tot nu toe namelijk, waren de graven en hertogen gewoon geweest, om hunne edelen, ridders, knapen en stedelingen ter dagvaart bijeen te roepen, wanneer hij met hen wilde beraadslagen, hetzij over eenen aan te vangen krijgstoct, hetzij over het heffen eener belasting, of ook over het sluiten van een verbond of eenen vrede. Zoo waren zij in 1389 opgekomen, en hadden met gemeen overleg eene belasting uitgeschreven, om het losgeld voor WILLEM van *Gulik*, die in Pruissen gevangen zat, te be-

talen, en zoo waren zij ruim zeventig jaren vroeger, namelijk in 1318, door graaf WILLEM van Holland bijeengeroepen, om te raadplegen, hoe men het beste de geschillen tusschen jonker REINALD en zijnen vader zou bijleggen (*). Maar ongeroepen en uit eigen beweging waren zij nooit te zamen gekomen. Dit echter vond nu plaats, en daarmee zijn wij als 't ware een nieuw tijdperk in de geschiedenis van Gelderland genaderd. Men weet niet recht, wat de onmiddellijke aanleiding tot dien stap was, maar zooveel is zeker, dat naarmate de vorsten, machtiger en de steden rijker werden, de laatsten hoe langer hoe meer bevreesd waren, dat de vorsten, uit staatkunde of in eene booze luim, haar van hare vrijheden of voorrechten zouden berooven. Daarbij was men bang geworden, dat de hertog uit geldsgebrek steden, sloten of landerijen aan vreemde vorsten zou verkoopen of verpanden, en dat, als hij eens kinderloos kwam te overlijden, hetgeen zeer te voorzien was, een nieuwe burgerkrijg over de opvolging zou moeten gevoerd worden, of dat hij, door het bepalen van hooge belastingen, de steden in haren koophandel zoude benadeelen. Reeds dikwijls had men, zoo 't schijnt, bij REINALD aangedrongen, om hierin te voorzien; maar deze had wèl beloofd, maar niets gedaan. Toen zag men op den 3 Mei 1418 te Arnhem een vreemd schouwspel. Al de voornaamste Geldersche edelen, ridders en knapen kwamen daar te zamen, en met hen de aanzienlijkste ingezetenen uit al de Geldersche steden. Om hertog REINALD bekommerde zich niemand, zijn stoel bleef ledig staan, en nogtans gingen de zaken geregeld haren gang, en

(*) Zie boven bl. 76.

liepen zonder stoornis af. Edelen, ridderschap en steden van Gelre en Zutfen verbonden zich toen eendrachtig, om na den dood van hertog REINALD geen en vorst te erkennen, dan met toestemming der vier hoofdsteden, Nijmegen, Zutfen, Roermonde en Arnhem, en van de meerderheid der ridderschap en kleinere steden; om elkanders voorrechten en vrijheden, wanneer het noodig was, te beschermen, en eindelijk, om hunnen wettigen vorst getrouw te zijn en hem als één man te helpen, waar hij hunne hulp mocht noodig hebben. Dit alles werd toen, tot meer zekerheid, in eene acte op perkament geschreven, en ieder der aanwezige edelen of stedelingen hing daar zijn zegel of dat van de stad zijner inwoning aan. Daarop werden er van dien *verbondsbrief* nog drie afschriften gemaakt, en insgelijks op dezelfde wijze bezegeld, en elk der vier hoofdsteden ontving toen een dier brieven, om dien ten eeuwigen dage te bewaren.

Terwijl dit voorviel, bevond hertog REINALD zich op een zijner kasteelen in Gulik. Hij was ziek, en de berichten uit Gelderland zullen hem juist niet beter gemaakt hebben. Zoodra zijne krachten het toelieten, deed hij zich naar Arnhem brengen, maar zijne toenemende zwakheid liet hem niet toe, de zaken te behandelen, zooals hij wel wenschte. Toen vaardigde hij zijne gemalin, eene knappe en verstandige vrouw, MARIA D'HARCOURT geheeten, tot den landdag af, gaf haar volmacht om de geschillen bij te leggen, bedreigde de Gelderschen met zijne vorstelijke gramschap, ingeval zij niet naar haar luisteren wilden. In dien tusschentijd bleef hij zelf op het kasteel te Rozendaal den uitslag afwachten. Gedurende het jaar 1419 hadden er nu verscheidene dagvaardden zoo-

wel te Arnhem als te Nijmegen plaats; er werd veel over en weder gepraat, de hertogin hield zich kloekmoedig, maar de Geldersche edelen en steden lieten zich niet van hun stuk brengen. Ten laatste moest de hertogin toegeven, en tevens in naam van den hertog verklaren, dat zij voortaan niets zou verrichten buiten hunne toestemming, en daarenboven geen der Gelderschen wegens dat verbond een kwaad hart toedragen. De Gelderschen van hunne zijde beloofden haar getrouw te zullen bijstaan met raad en daad, en zoo liep dat geschil zonder bloedvergieten af. Op deze wijze was er in Gelderland als 't ware eene kleine revolutie tot stand gebracht, waarvan de gevolgen van groot gewicht waren op den toestand des lands. Edelen en steden waren nu vast verbonden tot een staatslichaam, dat onafhankelijk van den vorst was. Zij heetten *Landstenden*, naderhand *Staten*, en hun verbond, in 1436 vernieuwd, werd eenige jaren later door hertog ARNOLD plechtig bekrachtigd.

In het volgende jaar verbond hertog REINALD zich met zijnen vriend JAN *van Beijeren* tegen de steden Utrecht en Amersfoort, met welke deze destijds in oorlog was, en hierin handelde hij reeds met goedvinden van ridderschap en steden. De wederzijdsche vijandelijkheden namen spoedig eenen aanvang. De Gelderschen verbrandden Amerongen, Doorn en Zeist, en plunderden en roofden tot bij Amersfoort. De Utrechtschen, om wraak te nemen, richtten in 't volgende jaar een deerlijk schouwspel op de Veluwe aan, en Barneveld, Putten, Nijkerk en Ede werden bijkans geheel in de asch gelegd; ja, de acht en zeventigjarige bisschop FREDERIK *van Blankenheim*, stelde zich in eene draagkoets aan het hoofd van een leger, drong langs

Renkum en Wageningen tot Velp en het fraaie Rozendaal door, en plunderde en vernielde alles op zijnen tocht. De Gelderschen stelden zich toen weder schadeloos op het Utrechtsche grondgebied, en toen men eindelijk het rooven en branden moede was, werden de vredesvoorwaarden geregeld.

Hertog REINALD heeft dien vrede niet meer beleefd. Zijn gestel was in den laatsten tijd zeer verzwakt, en het scheen wel, dat hij zijn einde voelde naderen. In Juni 1423 begaf hij zich van Hattem naar Rozendaal. Nauwelijks was hij te *ter Let*, eene buurschap nabij Rozendaal, gekomen, of hij gevoelde zich zeer ongesteld, en overleed reeds weinig oogenblikken daarna. Een onzer hedendaagsche schrijvers drukt zich te dezen opzichte zeer kiesch uit; hij zegt namelijk: »de hertog stierf plotseling, op eene plaats, waar het den Muzelman niet vergund is zijnen koran mede te nemen.»

Men heeft REINALD IV zeer verschillend beoordeeld. Sommigen hebben hem hemelhoog geprezen, vooral zij, die door hem of zijnen broeder tot hooge ambten en bedieningen waren verheven, of de geestelijken, wier kerken en kloosters hij rijkelijk had beschonken. Anderen weder hebben hem gesmaad en verguisd, als hebbende hij door zijne strengheid en willekeurige heerschappij de liefde van zijn volk verbeurd; getuige daarvan het verbond van 1418. Maar nu, nadat hij vierhonderd en meer jaren dood is, heeft men toch moeten erkennen, dat hij een goed en braaf vorst was, die, niet dan door den nood gedrongen, het zwaard ontblootte, en altijd voorzichtigheid aan oprechtheid paarde. Ging hij soms met ongewone gestreng-

heid te werk, om zijne landsheerlijke waardigheid te handhaven tegen weerspannige edelen of steden, toch heeft men nu leeren inzien, dat hij daarbij het wezenlijk welzijn van zijn land en volk, meer dan zijnen eigenen roem op 't oog had.

Hij werd naast zijnen broeder begraven in het klooster Monnikhuizen, en met hem weder zijn helm en zijn schild, want hij was de laatste hertog van Gelre uit het geslacht van Gulik.